

olvasunk, barkácsolunk, kertészkedünk, sütünk-főzünk, beszélgetünk, dolgozunk stb.), határtalan örömet okoz számunkra, nem érzékeljük az időt és a fáradtságot, szinte megszűnik a külvilággal való minden kapcsolatunk, majd-hogynem eltűnik a tevékenység és a tevékenységet végző személy közötti éles határvonal, és eggyé válnunk azzal, amit éppen végzünk. Ezekben a különleges pillanatokban megszűnik a múlt és a jövő, a tudatunk kevésbé ellenőrzi a gondolatainkat és az érzéseinket, elragad bennünket egy áramlat és „úszunk a boldogságban”. Csík-szentmihályi kutatásai azt bizonyították, hogy a tehetség folyamatos fejlesztéséhez elengedhetetlen belső motiváció, kitartó figyelem és fegyelem évtizedes fenntartásához a flow-élmény keresése és elérése nyújthatja a legbiztosabb segítséget. A kutatás adatainak kiértékelése néhány jól kimutatható különbséget tárt fel a tehetséges és az átlagos gyerekek között. A tehetséges gyerekek általában értelmebbek, érzékenyebbek, kitartóbbak, fegyelmezettebbek, kevesebb házimunkát végeznek és nem dolgoznak, tehát több szabadidővel rendelkeznek, szabadidejüket jobban osztják be, jóval többet vannak egyedül, szexuálisan kevésbé motiváltak és szorongóbbak átlagosnak ítélt társaikhoz képest, de a tehetségesek csoportján belül is voltak

különbségek például a sporttal, a művészetekkel vagy a zenével foglalkozók között.

Tehetséges gyerekek neveléséhez tehát a társadalom és az iskola részéről rengeteg elismerésre, támogatásra, motivációra, a szülők részéről sok-sok időre, pénzre, energiára és türelemre, a gyerekek részéről pedig megannyi lemondásra és kompromisszumra van szükség a sikeres felnőtté váláshoz vezető hosszú úton. Haverok helyett tanulás, mozi helyett uszoda vagy zongoraóra, szex helyett matekszakör. Nem könnyű. Állítólag.

SZELKE LÁSZLÓ

(Fordította Halmos Mária,
Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2010,
376 oldal, 2980 Ft)

ALEXANDER WAUGH: *A Wittgensteinek* Egy békétlen család

Ahogy nem tűnik elhamarkodottnak az az állítás, hogy Alexander Waugh könyvének potenciális olvasói elsősorban a filozófia iránt érdeklődők, úgy az sem, hogy vélhetően az ő számukra jelenthet leginkább csalódást. Abban az esetben mindenképpen, ha a Wittgenstein család legismertebb sarjának, Ludwignak az életével kapcsolatban szeretnének minél több és lényege-

sebb részletet megtudni. A könyv nem annyira az egyes családtagok életútjára összpontosít, inkább a századforduló környékén született Wittgenstein testvérek egymáshoz való (gyakran meglehetősen zavaros) viszonyára. Ha van főszereplője a kötetnek, akinek az élet-történetére a tárgyalt események felfűződnek, az Ludwig bátyja, az I. világháborúban fél karját elvesztett zongoraművész, Paul Wittgenstein.

A valódi főszereplő persze (legalábbis a szerző szándéka szerint) maga a család és az a miliő, amelyben mindennapjaik zajlottak. A könyv a Monarchia széthullásának krónikája, egy olyan világé, amely a felszínen a boldog békeidők képét mutatja, a mélyben viszont már a „békétlenség” és a bomlás erői munkálnak. Az eredeti alcím (*A Family at War*) nem csupán a testvérek közötti perpatvarokra utalhat, hanem konkrétan háborúságra is: jelesül a két nagy világhéjésre, melyek előbb azt a birodalmat szabdalták fel, amely iránt a Wittgensteinek erős hazafias érzelmeket tápláltak, később pedig a társadalmi ranglétra tetejéről a mélybe taszították őket zsidó származásuk miatt. A Wittgensteinek

története tehát Közép-Európa hanyatott 20. századi történelmét is tükrözi – még ha kétségkívül sajátos szemszögből is, a korabeli Bécs egyik legtehetősebb famíliájáról lévén szó.

A bomlás a családban éppúgy jelentkezett, mint a Monarchia társadalmában: három fiútestvér öngyilkossága, labilis idegrendszertű rokonok és házastársak, a legkülönbélebb neurózisok. (Ne feledjük, arról a bécsi polgári közegekről beszélünk, amelynek Sigmund Freud az emblemikus alakja.) A könyv talán túlságosan is szereplőinek erre az oldalára fókuszál, gyakran különcök gyülekezetének állítva be a Wittgenstein család tagjait. A legkirívóbban mindez a filozófus Ludwig esetében érvényesül, akiről könnyen

azt hiheti a kizárólag innen tájékozódó olvasó, hogy munkássága ezoterikusnak és érthetetlennek bizonyult a kortársak számára. Ez azonban nem állítható egyértelműen, még a kötetben valamivel alaposabban tárgyalt *Tractatus*ról sem. Arról pedig már alig esik szó, milyen alap-

vető filozófiai fordulatot hajtott végre Wittgenstein e korai művét követően.

A könyv persze olvasható a helytállás példázataként is, különösen ha Paul sorsából indulunk ki. A másik híres Wittgenstein fi-
 vér az őt ért tragikus veszteség el-
 lenére is egészen sikeres zongori-
 rista pályát futott be bal kézre írt
 darabok előadásával. A szerző nyit-
 va hagyja a kérdést, vajon ez első-
 sorban tehetségének volt-e kö-
 szönhető, vagy inkább annak, hogy
 jelentős vagyona révén a kor legki-
 tűnőbb zeneszerzőitől rendelhe-
 tett darabokat. Az azonban bizo-
 nyos, hogy ez az életrajzi szál jóval
 figyelemreméltóbb, mint a Witt-
 genstein család „szennyeseinek”
 időnként *l'art pour l'art* kiterege-
 tése. (Zárójelben érdemes hozzá-
 tenni, hogy a legújabb kutatások
 szerint Ludwig Wittgensteinnek
 hasonló hendikeppel, a diszlexiá-
 val kellett megküzdenie – erről
 sincs szó a könyvben.)

A Wittgensteinek leginkább az
 általános kultúrtörténeti érdeklő-
 désű olvasó számára ajánlható, kü-
 lönösen ha nem idegenek tőle a ze-
 nei és bölcséleti kérdések, s esetleg
 némi nosztalgiát érez a kései Mo-
 narchia hangulata iránt. Hatalmas
 elszántság sem szükséges a hoz-
 zá, hiszen a Wittgenstein családról
 sok minden állítható, de az bizto-
 san nem, hogy tagjai unalmas fi-
 gurák lettek volna. A kötet ideális
 olvasója azonban főként meglehe-
 tősen sok szabadidővel kell hogy
 rendelkezzen. Ehhez a könyvhöz

ugyanis még bőven van mit hozzá-
 olvasni, hogy teljesebb képet kap-
 hassunk a címszereplőiről.

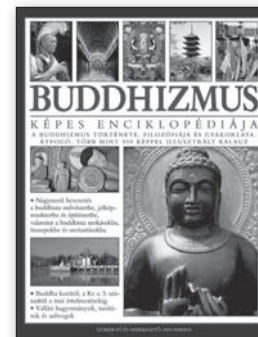
PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Sipos Katalin,
 Európa Könyvkiadó, Budapest, 2010,
 416 oldal, 3900 Ft)

Buddhizmus képes enciklopédiája

A buddhizmus a négy-öt, nagy lét-
 számú hívőt vonzó világvallások
 egyike. Elterjedése nem olyan
 zárt, mint a konfucianizmusé, de
 nem is hálózta be úgy a földrésze-
 ket, mint a kereszténység. Alapí-
 tója, a történelmi Buddha évszáz-
 zadokkal Jézus Krisztus előtt élt
 az indiai szubkontinens északi rész-
 én, ennek ellenére a róla elnevez-
 zett vallás kialakulásának helyén
 ma már alig akadnak követői. Bi-
 zonyos elképzelései rokonságban
 állnak a kereszténység világmé-
 pével, talán leginkább a távol-keleti
 vallások közül. Emiatt a világ
 számtalan helyén élő keresztény
 közösségekben, más földrészek-
 en is érdeklődés nyilvánul meg iránta.
 Ennek a figyelemnek a legjobb ér-
 telemben vett kiszolgálására szol-
 gál ez a többszerzős, kulturális új-
 ságírók és szakemberek közremű-
 ködéssel létrejött, gazdagon
 illusztrált albumszerű kézikönyv.

A kötet anyaga négy nagyobb
 részből tevődik össze. A laikus szá-
 mára a buddhizmus elveinek meg-
 értéséhez, megismer-
 réséhez Buddha sze-
 mélyiségén, tanításán,
 a vallás földrajzi el-
 terjedésén, valamint a
 buddhista filozófián,
 a ma is élő hagyomány
 sokszínűségén át ve-
 zet az út. Szakjamuni,
 születési nevén Gau-
 tama Sziddhártha egy
 kis északkelet-indiai

királyságban született, világrajöve-
 teléhez később mondák kapcsolód-
 tak, ahogy életének egyes forduló-
 ihoz is. Gondtalan fiatal éveinek
 világméretű öregséggel és beteg-
 séggel való első találkozás változ-
 tatta meg; előbb a remeték között
 kereste a helyes életfelfogást, majd
 megvilágosodása után a törvény ta-
 nításában találta meg. Egyházat
 nem alapított, ám halála után taní-
 tása mégis sokak számára vált éle-
 tük legfőbb rendező elvévé.

A buddhista hívő éppen úgy örül
 a boldogság kisebb-nagyobb jeleinek,
 mint bárki más, de célja mégsem en-
 nek az elérése. Buddha tanítása ép-
 pen hogy a múlandóság üzenetét ad-
 ja át, azt, hogy a szenvedés mindenki
 életének része, senki sem mentesül-
 het alóla. Ahogy az élet, úgy a halál is
 szenvedéssel jár, ezért a legnagyobb
 szenvedés az ismétlődő élet és az is-
 métlődő meghalás. A szanszára, azaz

az újjászületés hindu fogalom, az et-
 től való félelem a buddhizmus egyik
 alapfogaloma, ellentétével, a lélek
 megsemmisülésével,
 a nirvánával. A szen-
 vedés oka valójában
 nem más, mint a ra-
 gaszkodás, de az em-
 ber élete során csele-
 kedeteivel elérheti,
 hogy megszabaduljon
 a körforgástól. Ebben
 segíti a buddhista hí-
 vőt az Öt Alapelv be-
 tartása: (1) ne olts ki éle-

tet, (2) ne lopj, (3) tartózkodj az er-
 kölctelen testiségtől, (4) ne hazudj,
 (5) ne élj bódító szerekkel. Ugyan-
 csak fontos a Három Fő Erény:
 a nem-kötődés, a jó szándék és szí-
 vélyesség, valamint a megértés.

Mindemellett az olvasó képet
 kap olyan vallási fogalmakról, kö-
 rülményekről, tárgyakról, amelyek
 bár a buddhizmus kísérői, elterjed-
 tek az egész világon, s eredetüktől
 függetlenül más vallások képviselői
 is magukénak érezhetik azokat: szó
 esik a buddhista világmé-
 rétről, a tanítványokról, az építészeti emléke-
 kéről, amelyek közül a legismertebbek
 a sztúpák és a pagodák. De az érdeklő-
 dő megismerkedhet a csak növé-
 nyi táplálék fogyasztásának okaival,
 a meditációval és a megvilágoso-
 dással, a nők helyzetével a valláson
 belül, a harcoss buddhizmussal.

Az oldalpárokra terjedő fejeze-
 tek képet adnak a Buddha halála